

Det utökade HPV-vaccinationsprogrammet: en fråga om folkhälsa

Sedan hösten 2020 inkluderas alla barn i Sverige i HPV-vaccinationsprogrammet. Det innebär att även pojkar numera erbjuds två doser HPV-vaccin. Målgruppen för vaccinationen är barn i årskurs fem och den ges preventivt mot en rad HPV-relaterade cancerformer: livmoderhals-, penis-, tonsill- och analcancer.

I det pågående tvärvetenskapliga forskningsprojektet *Implementeringen av HPV-vaccination för alla barn i Sverige: jämställdhet och sexuell hälsa bland unga* undersöks hur det utökade HPV-vaccinationsprogrammet genomförs och uppfattas av involverade parter på lokal, regional och nationell nivå. Studien omfattas av intervjuer med elever, vårdnadshavare, skolsköterskor och policyaktörer på regional och nationell nivå samt observationer på skolor för att följa vaccinationen på plats. Policyaktörerna omfattas av läkare med olika specialistkompetens, skolsköterskor, utredare, kommunikatörer och en hälsoekonom. Denna debattartikel tar avstamp i intervjusvar från policyaktörer på regional och nationell nivå.

HPV-vaccinationen är en del av barnvaccinationsprogrammet och utförs av elevhälsan i grundskolan. Det tidigare HPV-vaccinationsprogrammet i Sverige riktades endast till flickor, vilket resulterade i samhälleliga förväntningar kring flickors ansvar. Betydelsen av jämställd hälsa och förändrad syn på ansvar lyfts fram som väsentligt av policyaktörerna i studien. Genom dagens utökade vaccinationsprogram har synen på ansvar skiftat från att endast vara flickors ansvar till att nu röra alla, oavsett kön, menar policyaktörerna. Ansvaret handlar om den sexuella och reproduktiva hälsan. Det finns även en form av framåtblickande i intervjusvaren, att synen på sexuell hälsa kanske kommer att förändras bland unga generellt. En av policyaktörerna beskrev detta i följande ordalag: ”Det faktum att pojkar erbjuds vaccinationer visar att det finns ett delat ansvar för den reproduktiva och sexuella hälsan. Jag tänker att det är otroligt viktigt att pojkar erbjuds vaccination av den anledningen. Jag tror att det kan förändra synen både hos pojkar och flickor.”

En ytterligare aspekt som lyfts fram rörande det utökade vaccinationsprogrammet är att HPV-vaccinationen handlar både om en rättighet och en skyldighet. Skyldigheten att vaccineras handlar om det *delade ansvaret* att inte sprida HPV, medan vaccination utifrån rättviseperspektivet handlar om *allas rätt* att bli vaccinerade mot HPV och därmed få ett direkt skydd mot HPV. Här lyfter policyaktörerna särskilt fram gruppen killar som i framtiden kommer att ha sex med andra tonårspojkar/män som en grupp som inte skyddas när endast flickor vaccineras.

Det utökade vaccinationsprogrammet beskrivs genomgående i positiva ordalag av policyaktörerna. I detta sammanhang talar de bland annat om det skydd

mot olika cancerformer som vaccinationen ger, oberoende av kön och (framtida) sexualitet. Ett bredare vaccinationsskydd sätts också i relation till den allmänna folkhälsan. En hög vaccinationstäckning bland alla barn bidrar till flockimmunitet. Utöver en friskare befolkning generellt så tar även policyaktörerna upp att en bra folkhälsa på sikt bidrar till ekonomiska vinster för samhället. En utmaning som av vissa betonas är hur skolsköterskor på bästa vis informerar barnen om HPV, då det utökade programmet implicerar att vaccinet ges förebyggande mot cancerformer kopplade till oralsex och analsex. En av de intervjuade policyaktörerna satte ord på det på följande vis: ”Att tvinga på... information om analsex och oralsex... det tror jag är onödigt i den åldern. Kommer frågorna så ska de självklart få svar, men... jag tror att det kan vara bra att avvakta med det.” En annan av policyaktörer talade om att det är viktigt att ha ett positivt budskap, där vaccinet ses som ett sätt att skydda sig och må bra, oavsett vem du som barn kommer vilja ha sex med i framtiden.

I både Sverige och internationellt finns det idag mycket blygsam forskning som närmare studerat det utökade HPV-vaccinationsprogrammet. Projektets resultat kommer därför att utgöra ett viktigt kunskapsbidrag rörande frågor som handlar om HPV, jämställdhet, sexuell hälsa och folkhälsa. Projektgruppen består av forskare verksamma vid Chalmers tekniska högskola och Göteborgs universitet.

Projektgrupp

Lisa Lindén, projektledare för projektet och docent i genus och teknik, STS, Chalmers tekniska högskola, Göteborg. E-post: lisa.linden@chalmers.se.

Ylva Odenbring, professor i pedagogik, Institutionen för pedagogik och specialpedagogik, Göteborgs universitet. E-post: ylva.odenbring@gu.se.

Josefin Persdotter, doktor i sociologi och forskare, STS, Chalmers tekniska högskola, Göteborg. E-post: josefin.persdotter@chalmers.se.

För vidare läsning, artiklar som hittills är publicerade inom ramen för forskningsprojektet

1. Lindén, L. & Odenbring, Y. (2022). The needle pricking and two modes of ‘doing good’ in the Swedish school-based human papillomavirus vaccination programme. *Sociology of Health and Illness*, 44(8), 1344-1360. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-9566.13515>
2. Odenbring, Y. & Lindén, L. (2022). Gender, sex and equal health: school nurses’ strategies and experiences of including boys in the HPV vaccination programme in Swedish primary schools. *Sex Education: Sexuality, Society and Learning*. 1-14. Publicerad online 8 augusti, 2022. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14681811.2022.2106959>